

Mis lea jáhkku Sápmaí

Olgešbellodaga Sámediggeprográmma 2017-2021

Olgešbellodaga ulbmilparagráfa

”Olgešbellodagas lea konservatiiva ovddidanpolitihkka mas vuodđun lea kristtalaš kultuvra, riektestáhta ja álbmotstivra. Dan láhkái ovddiduvvo persovnnalaš friddjavuohta ja sosiála ovddasvástádus, olbmuid mearridanvejolašvuohta ja oamastanvuoigatvuohta, ja geatnegahtti našuvnnalaš ja internašuvnnalaš ovttasbarggu.”

Sápmaí boahte áiggis

Olgešbellodaga vuolggasadji lea ovddasvástideaddji sámeapolitihkka. Danne Olgešbellodat joatká politihka mas láhčá dili sámi servodaga boahteáigái. Olgešbellodat lei aktiivvalaš Sámedikki ásaheamis. Olgešbellodat oaidná dehálažžan ahte olbmot geat gullet sámi kultuvrii, leat dat geat ieža buoremusat máhttet seilluhit ja ovddidit sámegeiela ja sámi kultuvrra ja sámi servodateallima. Olgešbellodat vuolggahii ILO-konvenšuvnna dohkkeheami ja ráđđádallanšiehtadusa Sámedikki ja guovddášeiseválddiid gaskkas. Dehálaš politihkalaš mearrádusat mat dahkkojit, hábmejit boahttevaš sámi servodaga. Olgešbellodat, mii lea konservatiiva bellodat, hálida ođđajurddašeami sámeapolitihkas mas nuppástusat seilluhit kultuvrra ja geiela. Go Sámeapolitihkka hábmejuvvo áigodagas 2017-2021, de lea dehálaš bisuhit árbevirolaš sámi ealáhusaid, ja maid láhčit vejolašvuođa ođđa ealáhusaide main sámi kultuvrra lea vuodđun.

Prográmma muitala maid Olgešbellodat bargá Sámedikkis ja mo mii ovddidit sámi beroštumiid Stuoradiggái ja ráđđehussii. Olgešbellodat sámediggeprográmmas leat máŋga politihkalaš suoggi mat dál leat erenoamážit guovddážis. Olgešbellodat Sámedikkis dáhttu ahte politihkka mii hábmejuvvo váldá vuhtii ja ovddida sámi máŋggabealátvuođa. Politihka ulbmil lea hukset gierdevašvuođa ja gaskaneas gudnejahttima sámi álbmoga, Sámedikki ja guovddáš eiseválddiid gaskkas. Olgešbellodat oaivvilda ahte sámi árbevirolaš máhttu iešguđet surggiin ferte leat vuodus politihkkahábmemis.

Olgešbellodaga áigumušat Sámedikkis leat:

- Bargat vai lassialmmolašvuohta šaddá dáhpin mii lasiha vejolašvuođa geahčadit almmolaš ruđaid hálddašeami
- Guorahallat Sámedikki organiserema vai čielgasit earuha hálddašeami ja politihka ja áššemeannudeapmi šaddá beaktilin
- Bargat vai mobben ja vealaheapmi ii obanassiige dohkkehuvvo
- Bargat vai veahkaváldi ja veagalváldin lagas oktavuodain boahtá albmosii ja eastaduvvo
- Bargat vai ovdána sámegeiella, sámi kultuvrra ja sámi servodateallin

43 **Sámi gielat ja kultuvra**

44 Sámeigiella ja kultuvra leat dehálaččat sámi servodagaid bissumii. Olgešbellodat Sámedikkis
45 áigu ekonomalaš ruđaid fuolahit dása. Vuodđoealáhusat leat maid dehálaš giellaguoddit ja
46 kultuvraguoddit. Dan dihte dáid ealáhusaid galgá erenoamážit fuolahit.

47

- 48 - Olgešbellodat Sámedikkis čuovvola čielggadeami NÁČ Váibmogiella sámeigielaide
- 49 - Olgešbellodat Sámedikkis dáhttu ahte sámi kulturárbi lea oahpahusa oassin
- 50 mánáidgárddis ja skuvllas gos sámi mánát leat, beroškeahhtá gos sii ássat.

51

52 **Giella**

53 Giella lea mávssolaš kultuvra- ja identitehtaguoddi. Danne lea Olgešbellodahkii dehálaš
54 sámeigielaide sealluhit ja ovddidit vai leat buoret vuoigatvuođat ja vejolašvuođat dan
55 geavahit. Olgešbellodat dáhttu ahte buot sápmelaččat geat hálidit, ožžot vejolašvuođa
56 oahppat sámeigiela.

57

58 Dán áigumuša ollašuhhtimii lea áibbas dárbbalaš ahte leat oahpaheaddjit geain lea sámeigiel
59 gelbbolašvuohta, ja danne skuvla galgá vuoruhit háhkat dán gelbbolašvuođa. Dehálaš lea
60 maid ahte leat oahpponeavvut sámeigillii juohke skuvladásis ja oahppodásis. Olgešbellodat
61 oaivvilda ahte dál ferte vuoruhit sámi oahpponeavvuid ráhkadeami.

62

63 Sámi mediat eai leat dušše ođasgaskusteaddjit. Mediat leat dehálaš oasit sámeigielaide
64 ovddideamis ja nannemis. Sámi journalistaohppu lea dehálaš buori sámeigiel
65 mediafálaldaga ovddideamis.

66

67 Olgešbellodat dáhttu:

68

- 69 • Ahte Sámedikkis lea čielga rolla bargat sámi giela, kultuvrra ja historjjá ovddideamis.
- 70 • Ahte Sámediggi vuoruha gaskaomiid dasa mii addá duohta oahpahusa sámeigielas
- 71 • Bargat nu ahte sámeigieloahpahuš ja sámi oahpponeavvuid ráhkadeapmi
- 72 ovttahttojuvvo rastá riikkarájiid
- 73 • Movttiidahttit ásahit eambbo bargosajiid maid vuođđu lea sámeigiella
- 74 • Ahte NRK Sápmi bissu sierra ovttahttojuvvo ja nannejuvvo, muhto maiddá nannet
- 75 báikkálaš radioid main leat sámeigieláddagat
- 76 • Fuolahit ahte dehálaš dieđut eiseválddiin addojit sámeigillii

77

78 **Kultuvra**

79

80 Kultuvra gullá nannosit identitehtii. Arktalaš guovlu lea mánggakultuvrralaš guovlu, mas
81 mánga kultuvrra čuđiid jagiid leat leamaš bálddalaga. Dat leat álo atnán árvvus guhtet
82 guimmiideaset identitehta. Sámi kultuvra lea dehálaš ealáhusovdáneapmái ja ássamii. Danne
83 mánát ja nuorat galget beassat muosáhit kulturdáhpáhusaid mat dahket sin diđolažžan
84 iežaset gullelašvuođas ja árbevieruin. Olgešbellodat hálida ahte sámi servodagas ja
85 kultuvrras lea mánggabealátvuohta ealas.

86 Kultuvra lea min lagamusas; mehciid vázzin, vuonat gos lea illu, duodji, sámi dáidda ja
87 boazodoallu.

88
89 Kultureallin váikkuha dasa ahte mii hástaluuvot ja leat rabasmielalaččat dasa mii lea
90 amas. Dáidagis ja kultuvrras lea iešalddis árvu ja eai galgga adnot dušše gaskaoapmin
91 eará mihtuid ollašuttimis.

92 Sámis lea valljugas kultuvra. Danne lea dehálaš sealluhit sámi kultuvrra ođasmahttimiin ja
93 ruhtajuolludemiin.

94 Mánngabealátvuhtii gullet maid girku ja kristtalaš organisašuvnnat ja ahte dain lea
95 ekonomii ja bargat miellaguottuid hábmemiin.

96
97 Sámediggi galgá leat láidesteadjin sámi kultuvrra ovddideamis ja gaskkusteamis.
98 Olgešbellodat oaivvilda ahte lea dehálaš eará álgoálbmogiiguin ovttasdoaimmat ja áigu dan
99 doarjut, earret eará juolludit ruđaid dán bargui. Kulturárbi nanne báikkálaš ja našuvnnalaš
100 identitehta.

101 Olgešbellodat nanne kultur- ja ealáhusbirrasiid infrastruktuurra, vai sii livčče láidesteadjin
102 sámi kultuvrra ja giela ovddideamis.

103 Kultuvra ja identitehta leat lávgalagaid. Olgešbellodat lea leamaš okta nana ovddideaddji
104 sámegejala nannemis ja sealluheames. Olbmo lagamusas lea kultuvra.

105 **Árbevirolaš máhtu oahpahus**

106
107 Olgešbellodat dáhttu:

- 108 • Ahte sámi kulturárbi lea oahpahusa dehálaš oassin skuvllas gos sámi mánát leat,
109 beroškeahtta gos sii ássat
- 110 • Addit Sámediggái stuorit válldi ruđaid juohkimis sámi kulturulbmiliidda
- 111 • Addit girku ja eará oskoservviide vejolašvuoda joatkit barggu miellaguottuid
112 hábmemis
- 113 • Addit buriid bargoeavttuid ođđahábmejeaddji dáidaga ja kultuvrra bargguide, earret
114 eará priváhta álggahemiid bokte ja ovttasbarggus ealáhusaiguin
- 115 • Govttolaš gáhttemiin ja geavahemiin kulturmuittuid atnit ja dan láhkái nannet
116 historjááddejumi ja ođđa buolvvaid sámi identitehta
- 117 • Addit bargomovtta eaktudáhtolaš sámi falástallanorganisašuvnnaide mat barget rastá
118 riikarájiid
- 119 • Buoridit eavttuid festiválain mat leat sámi guovlluin
- 120 • Ovddidit Beaivváš Sámi Našunálteáhtera dan dássái go eará našunála
121 teáhterinstitušuvnnat
- 122 • Addit doarjaga smávit kulturdoaluide main lea sámi sisdoallu oassin
- 123 • Doarjut Duodjeinstituhta rolla dehálaš aktevran duoji ovddideamis gánnáhahtti
124 ealáhussan
- 125 • Ásahit ovddidanplána sámi museaide ja kulturinstitušuvnnaide, mas ulbmilin lea
126 lasihit guosselogu ja dietnasa ja ekonomii, go ráhkaduvvo buoret gaskkusteampi,
127 sisdoallu ja márkanfievrrideapmi
- 128 • Ođđa teknologii ja eambo atnit sámi kultuvrra oahpahas ja kultuvrra
129 gaskkusteamis

130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172

Buorre álgu eallimis

Sámi mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttut, oahppu ja dutkan

Mánáidgárdi ja skuvla leat dehálaš sajít oahppat ja geavahit giela. Olgešbellodat oaivvilda ahte buot sámi mánát galget oažžut oahpahusa sámeielas skuvllas.

Olgešbellodat dáhttu ahte:

- Sámediggi čuovvola guovttegielatruđaid geavaheami danin vai sihkkarastá ahte ruđat geavahuvvojít rievttuid
- Sámi mánáide sihkkarastojuvvo sámeiel mánáidgárdefálaldat
- Mánáidgárddis leat čielga giellabargomihtut ja ahte sisdoallu ja kvalitehta lea guovddážiis

Máhttu dahká iešbirgejeaddjin juohke olbmo ja ovddida buresbirgejeaddji servodaga.

Mánáidgárdi ja skuvla leat dehálaš sajít gos hehte sosiála erohusaid ja olggobealvuoda. Sámi servodaga ovddideamis ja buresbirgejeaddji servodaga sihkkarastimis Olgešbellodat nanne oahpu ja dutkama mas leat diđolaš mihtut.

Oahpu vuolggasadji lea ahte sápmelaččat leat álgoálbmot. Sámeigiella ja kultuvra ferte leat guovddážiis mánáidgárddis ja skuvllas, ja fátmastit mánáid geain lea eará kulturduogaš.

Olgešbellodat dáhttu dakkár skuvlla mas lea ovddasmoraš, fágalaš gáibádušat ja mii fátmasta buohkaid.

Olgešbellodat dáhttu eambo deattuhit barggu mas vuodđogálggat ovddiduvvojít.

Olgešbellodat dáhttu sihkkarastit dievaslaš sámi oahppofálaldaga mánáidgárddi rájes alit oahpu rádjái.

Sámi skuvlapolitihkas lea deháleamos ahte farggamusat álggahuvvo bargu ráhkadit sámi oahppoplánaid mat huksejit Ludvigsen-lávdegotti evttohussii. Olgešbellodat hálida ahte sámi oahppoplánat livčče oassin našunála oahppoplánain. Ludvigsen-lávdegotti láidestusain lea addojuvvon buorre vejolašvuohta dasa. Olgešbellodat hálida ovddidit oahppoplánaid mat heivejit sámi ohppiide ja dahket sin doaibmevaš guovttegielagin ja ahte sii seammás birgejit sámi, dáčča ja internašunála servodagas. Sámi mánát Norggas ohppet dárogiela almmá ahte dárbaša olu lasihit diibmologu dárogiela fága- ja diibmojuogu ektui.

Sámeiel oahpahus lea guovddážiis sámeigiella seilluheames ja ovddideames. Olgešbellodat láchá dili vai priváhta skuvllat fáallet oahpahusa sámeielas vuodđoskuvlla ja joatkkaskuvlla dásis.

Olgešbellodat bargá dan ahte ohppiin lea vejolaš válljet sámeigiella válljenfágan.

Olgešbellodat nanne fágaskuvllaid nu ahte geasuha váldit alit oahpu. Fágaoahpahusa ferte nannet dain fágasurggiin mat sámi kultuvrra seilluhit ja nannejit. Dát gusto erenoamážit boazodollui ja duodjái.

173 Lea ballu massit vuotnabivddu sámi árbevirolaš máhtu jus rekruhteren ja máhttosirdin ii
174 buorrán, áinnas seammá vugiin bargat go duoji ja boazodoalu dáfus.

175

176 Olgešbellodat dáhttu:

- 177 • Bargat vai šaddet doarvái sámi oahpponeavvut
- 178 • Addit buohkaide geat hálidit vejolašvuoda oažžut oahpahusa sámegeias
- 179 • Ahte oahppu lasihivččii sámegeiel oahpaheddjiid
- 180 • Ahte oahppu lasihivččii sámegeiel dearvvašvuodabargiid
- 181 • Ahte sámi oahppoplánat ja sámegeieloahpahus ovttahttojuvvo rastá riikkarájiid.
- 182 • Ahte ásahuvvo boazodoalu ja duoji fágaskuvla Sámi joatkkaskuvlii ja
- 183 boazodoalloskuvlii
- 184 • Ásahit diehtujuohkinportála sámi gielas, kultuvrras ja servodagas ofelašdoaimma olis,
- 185 áinnas davviriikkalaš ovttasbarggus
- 186 • Váikkuhit vai ásahuvvo sámi guoskevaš fágaid fágaskuvla
- 187 • Ahte Sámi allaskuvla šaddá internašuvnnalaš sámi universitehta
- 188 • Bargat vai sámi dutkanbirrasat movttiidahttojuvvojit dutkat fáttáid mat ovddidit
- 189 innovašuvnna ja ovdáneami sámi servodagas
- 190 • Váikkuhit dasa ahte sámegeias ja sámi guoskevaš fágain leat eambo doavttergrádat
- 191 • Ahte sámi árbevirolaš máhttu čohkkejuvvo diehtujuohkinbásai
- 192 • Bargat nu ahte ásahuvvojit stipendiahttaortnegat lulli- ja julevsámegeias
- 193 • Ahte oahppit geain lea sámi duogáš ožžot gitta logi beaivái virgelobi dan várás ahte
- 194 oahppat sámi árbevirolaš máhtu
- 195 • Sihkkarastit buori gelbbolašvuoda ja buriid oahpahannávccaid sámi guovlluide.
- 196 • Eastadit jávkama skuvllas nu ahte eanas oahppit ollašuttet joatkkaskuvlla

197 **Oadjebasvuolta ahte veahki oažžu go dárbbáša**

198

199 Olgešbellodat dáhttu buresbirgejeaddjiođastusa mas eambo olbmot ožžot ođđa
200 vejolašvuoda bargoeallimis ja unnit dakkár doarjagiid mat dahket olbmo doaimmakeahttájin.

201

202 Olgešbellodat dáhttu buresbirgejeaddjiođastusa mas doarjjaortnet lea álkidahttojuvvon ja
203 nanne bargodili. Maiddái ferte sihkkarastit ahte olbmot geat dárbbášit veahki, duođaid ožžot
204 veahki. Buresbirgejeaddji servodat ferte leat čeahpit addit veahki daidda geat dárbbášit dan
205 eanemusat.

206

207 Nana sosiála sihkarvuolta daidda geat dárbbášit dan.

208 Olgešbellodat dáhttu addit dorvvolašvuoda ja buoret doarjjafálaldaga daidda geat dárbbášit
209 dan.

210

211 Oktasaš mearrádušat leat addán sihkarvuoda vai lea dorvvolaš dilli dain geat gártet
212 olggobeallái bargoeallima. Dat lea ávkkálaš stuorraservodahkii, muhto dehálemos lea ahte
213 dat lea buorre juohke áidna olbmui. Eanas mánáin Norggas lea dorvvolaš bearaš mas leat
214 buorit ekonomalaš eavttut. Muhto leat maid bearrašat mat gártet olggobeallái heajos
215 eallineavttuid geažil, heajos ruhtadili geažil dahje buot dáid dihte. Dát čuohcá mánáide.

216 Olgešbellodat dáhttu sihkkarastit ahte sámi mánáin leat buorit bajásšaddaneavttut ja besset
217 searvat astoáigge- ja kulturdoaimmaide mat nannejit máná sámi identitehta.
218 • Joatkit hálbviduvvon váhnenmávssu ja nuvttá válđoáiggi mánáidgárddis mánáide
219 geaid váhnemiin lea rašis ekonomija.
220 • Nannet divššu mii gullá gárrenfuolahussii ja psykiatriijai.
221

222 Pasientta dearvvašvuođabálvalus

223 Olgešbellodat dáhttu buoridit pasientta dearvvašvuođabálvalusa, ja vuoruhit kvalitehta
224 divššus ja rašis pasientajoavkkuid čuovvoleami.
225

226 Dorvvolašvuhtii ja eallinkvalitehtii lea dehálaš oažžut veahki dalle go dan dárbbáša.
227 Dearvvašvuođabálvalusas ii leat systema deháleamos, muhto pasienta. Dikšofálaldat ferte
228 huksejuvvot dan vuođu. Danne Olgešbellodat dáhttu pasientta dearvvašvuođabálvalusa.
229

230 Boahttevaš logi jagis boarásmuvvá maiddá sámi álbmot. Go lea álbmot mii boarásmuvvá, ja
231 ođđa medisiinnalaš teknologija ja lassáneaddji vuordámušat buresbirgejeaddji servodahkii,
232 de dat lasihit deattu bálvalusaide. Vai bisuha vuođđodorvvolašvuođa ja nákke addit buoret
233 fálaldaga daidda geat dárbbášit dearvvašvuođabálvalusa eanemusat, de oaivvilda
234 Olgešbellodat ahte lea dárbu buorebut ja čielgaseappot vuoruhit. Olgešbellodat deattuha
235 erenoamážit ahte pasienttat geain lea duođalaš buozanvuohta ja hui rašis pasientajoavkkut,
236 ožžot dohkálaš fálaldaga. Álbmotdearvvašvuođapolitihkka máksá ahte doarjut olbmuid
237 buriid válljejuumiid. Eastadeapmi lea buorre juohke oktii ja servodahkii. Pasienttaid
238 dearvvašvuođabálvalus ja buorre álbmotdearvvašvuođapolitihkka leat deháleamos
239 doaimmat mat eastadit sávakeahtes erohusaid olbmuid gaskkas Norggas.
240

241 Olgešbellodat dáhttu:

- 242 • Sihkkarastit ahte sámi pasienttas lea olamuttus gelbbolaš, doaimmalaš ja bures
243 organiserejuvvon vuođđodearvvašvuođabálvalus, beroškeahtta gos orru riikkas
- 244 • Hukset sámi dearvvašvuođabálvalusa Kárášjohkii mii lea ávkin buot sámiide riikkas
- 245 • Doarjut ovttasbarggu vuođđodearvvašvuođabálvalusa ja
246 spesialistadearvvašvuođabálvalusa gaskkas go hukse ja ráhkada doaibmevaš
247 medisiinnalaš guovddážiid sámi ássanguovlluide
- 248 • Fuolahit ahte sámi olbmui lea miel demearrideapmi dearvvašvuođabálvalusaid
249 organiseremis
- 250 • Sihkkarastit buori álbmotdearvvašvuođa go dahká álkibun juohke áidna sápmelažžii
251 dahkat buori dearvvašvuođaválljema, mas árbevirolaš, dearvvašlaš sámi
252 borramušvierut ávžžuhuvvojit adnot.
- 253 • Váikkuhit dasa ahte sámegeielat muihtojuvvon olbmot ožžot fálaldaga iežaset gillii
- 254 • Bargat vai hehte buozanvuođaid mat leat laskán sámi álbmoga gaskkas
- 255 • Oaččuhit nu ahte sámi skuvllas eambbo lihkadit mánát ja nuorat vai eastada
256 buoiduma
- 257 • Nannet dutkama vai kártejuvvo sámi álbmoga dearvvašvuođadilli

258 **Árvohákan ja buresbirgejummi**

259 **Ealáhusovddideapmi sámi guovlluin**

260 Láhčit dili vai šattaše ođđa ealáhusat ja bargosajit nu ahte sámi árbevirolaš guovllut ain
261 bissot ja ovdánit.

262 Bargu addá buresbirgema, dorvvolašvuoda, iešheanalašvuoda ja árvvu. Nana ja
263 ođđajurddašeaddji ealáhuspolitihkka lea mearrideaddji váikkuhangaskaoapmi dasa ahte
264 sihkkarastá bargguid ja oažžu ođđa bargosajiid. Lea dehálaš sihkkarastit ahte sii geat leat
265 olggobealde bargoeallima, ožžot ođđa vejolašvuoda bargui beassat. Olgešbellodat dáhttu
266 politihka mas sihkkarastá dan ahte gánnáha ásahit bargosajiid ja leat barggus.

267 **Olgešbellodat dáhttu:**

- 268 • Láhčit dili vai báikkálaš ja regiovnalaš luondduressursat geavahuvvojit báikkálaččat
- 269 • Nannet barggu mas johtolat ja infrastruktuorra buoriduvvo
- 270 • Unnidit rádjehetttesusaid ealáhusaid ovdáneamis, láhčit dili sámi ovttasdoaimmii
271 ja heivehit njuolggadusaid rastá riikarájiid
- 272 • Váikkuhit dasa ahte sámi mátkeealáhus ovdána ovttasráđiid árbevirolaš
273 ealáhusaiguin
- 274 • Ahte báikkálaš, lagasbirrasa biebmá čalmmustahttojuvvo ressursan turismabarggus
- 275 • Doarjut ođđa ealáhusaid ovdideami main vuodđun lea sámi kultuvra
- 276 • Movttiidahttit ealáhusaid main vuodđun lea ovddidit sámi árbevirolaš
277 ressursageavaheami
- 278 • Hukset infrastruktuorra mas láhčá dili turismii ja eará ealáhusovddideapmái

279 **Ruvkedoaimma**

280 Olgešbellodat oaivvilda ahte ruvkedoaimmaid ásaheamis ja doaimmaheamis lea dehálaš
281 ahte dat čađahuvvo ovttasráđiid earret eará sámi ealáhusaiguin.

282 Olgešbellodat dáhttu sihkkarastit ahte árbevirolaš sámi ealáhusat váldojit vuhtii dákkár
283 áššiin. Minerálahka ferte heivehuvvot internašuvnnalaš konvenšuvnnaide.

284 Go ásaha bargosajiid guovlluide gos árbevirolaš ealáhusat gáržžiduvvojit, de ferte
285 árvohákan mii čuovvu ođđa bargosajiid, báhcit guovlluide.

286

287 **Boazodoallu:**

288 Olgešbellodat doarju boazodoalu sierra saji Norggas, danne go boazodoallu lea dehálaš
289 sámi ealáhus ja kulturguoddi. Olgešbellodat láhčá dili nu ahte boazoeaiggádat ožžot
290 stuorit oasi árvoháhkamis mii vuolga bohccos. Muhto boazodoallu ferte maid
291 heivehuvvot ressursavuodu mielde. Olgešbellodaga mihttu lea boahtte buolvvaide
292 guođdit luonddu mii lea unnimusat seammá buorre go dál. Deháleamos lea bargat nu
293 ahte sihkkarastá internašuvnnalaš geatnegahtti šiehtadusaid dálkkádatrivdamiid dáfus
294 maid olbmot leat daguhan.

295

- 296 • Ráhkadit NAČ (NOU) Norgga boazodoallu - sorjatkehtes guorahallama mas čuvge
297 historjjá ja evttoha boazodoalu boahttevuoda Norggas

- 298 • Bargat vai boazodoallošiehtaduš šaddá alkit ja buoret. Sáhtta boazoeaiggáda
299 ealáhusdieđáhusa maid son sádde livnneteiseválddiide, atnit vuodđun vejolaš
300 doarjagiid meroštallamis mat addojit boazodoallošiehtadusa olis.
- 301 • Váikkuhit dasa ahte boazodoalus lea váldi ieš mearridit gustovaš lágaid čuovvumiin
302 • Láhčit dili nu ahte árvoháhkkan lassána gálvvuin mat ráhkaduvvojit bohccos
303 • Oaččuhit nu ahte go bohcco njuovvá priváhta olis/ dievás /meahcis, de dasa gullet
304 seammá njuolggadusat go ealga njuovvamii. De oččošii boazoeaiggát buoret hatti
305 bohcco buktagiin go beassá njuolga vuovdit oastái ja dan láhkái garvá stuora
306 njuovvangoluid
- 307 • Heivehit njuovvanbázahushálddašeami njuolggadusaid EO njuolggadusaide
308 • Bargat ahte boazodoallu beassá ovdánit seammá ládje go eanandoallu
309 • Ovddidit báikkálaš árbevirolaš biebmovieruid olles Sámis dan bokte ahte nanne sámi
310 kultuvrra árvovuoddu go láhčá ekonomalaččat ja kultuvrralaččat dasa ahte luonddu
311 biebmogálvvuid válbmanahtta oastiide

312
313 Boazodoallu lea dehálaš sámi ealáhus masa gullá sierra lánka. Olgešbellodat dahttu ovddidit
314 boazodoalu ain eambo ealáhusan.

315
316 Olgešbellodat dáhttu nannet boazodoallogelbbolašvuodá dan departemeanttas gosa
317 boazodoallu gullá. Olgešbellodahkii lea maid dehálaš ahte árbevirolaš fágamáhttu, mii
318 boazosápmelaččain lea alddiineaset, galgá leat mielde politihkkahábmemis boahnte áiggis.
319 Olgešbellodat addá boazoealáhussii lassí vejolašvuodá nu ahte dat dahká dárbbášlaš
320 reguleremiid ieš, go lea buoret iešstivrejupmi ealáhusas siskkáldasat. Olgešbellodat lánčá dili
321 vai boazoealáhusas lea ekonomalaš ovdánanfápmu.

322
323 Boazodoallošiehtadus, ealáhusa jahkášaš šiehtadus stádain, jotkojuvvo. Olgešbellodat dáhttu
324 árvvoštallat šiehtadanmodealla, ulbmiliin ahte lassána boazodoalu váikkuhanváldi dan bokte
325 ahte lasiha politihkalaš doaibmavejolašvuodá šiehtadusaid olis. Olgešbellodat dáhttu
326 guorahallat njuolggadusaid mat gullet bázahusgiedáhallamii ulbmiliin ahte heivehit
327 njuolggadusaid seammá mállii go fuodđobázahusaid.

328
329 Vai lassána gánnáhahttivuohta ja árvoháhkkan boazodoalus, de lea dehálaš nannet
330 biergobuktagiid válbmanahttima, márkanfievrrideami ja hukset bierggu mearkagálvun.
331 Bohccobierrgu gávpejorru ja márkanfievrrideapmi ferte erenoamážit fuomášuvvot dan dihte
332 go eksportearit lassánit.

333
334 Boraspiret lassánit ja áitet boazoealáhusa. Olgešbellodat dáhttu bargat vai
335 boraspirehálddašeapmi lea nu ahte massimat unnot ja ásahuvvo vuoiggalaš buhtadusortnet.
336 Olgešbellodat hálida dakkár boraspirehálddašeami mii váldá vuhtii boazoeaiggáda nu ahte
337 ain lassánivčče miesit mat dahkidit ekonomalaš ja ekologalaš sihkarvuodá boahntevuodas.
338 Boazodollui galgá sihkarastit rámmaeavttuid mat guhkit áigái dahket ahte dat eai dárbbáš
339 stáhtadoarjagiid. Olgešbellodat dáhttu boanddaide ja boazoeaiggádiidda addit ovttalágan
340 meannudeami divvadiid ja fievrruid dáfus mat adnojit ealáhusas.

341
342 Olgešbellodat dáhttu:

- 343 • Ahte boazodoallu nu guhkás go vejolaš, oažžu ovttárvosaš meannudeami nu mo
344 eará vuodđoealáhusat bensindivvadiid dáfus

- 345 • Árvvoštallat lassíárvodivvada njuolggadusaid muohtaskohter oastimis nu ahte livččii
346 dássálaga eará ealáhusaiguin
347 • Jávkadit biergomárkanreguleremiid
348 • Bargat dasa ahte boazodoalus lea ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš
349 ceavzilvuohta
350 • Nannet boazonjuovahagaid kapasitehta ja sihkkarastit ahte boazu njuvvojuvvo lagasbirrasis –
351 dát lea mielde huksemin ja sihkkarastimin báikkálaš servodaga bargosajiid
352 • Nannet nissonolbmuid stahtusa ja saji geat barget boazodoalus, vai sámi kultuvrra
353 árbevirolaš máhttu ressursageavaheami dáfus jotkojuvvo ovddasguvlui
354 • Bargat nu ahte boazolohku heivehuvvo ekologalaš ja ceavzilis dássái danin ahte
355 gánnáhahttivuohta lassána
356 • Movttiidahttit nuorra boazobargiid joatkit boazodoalus ja váldit vára boazodoalus mii
357 lea dehálaš kulturguoddi
358 • Nannet bohccobierggu márkan- ja vuovdinbarggu
359 • Láhčit dili buolvamolsumii boazodoalus
360 • Nannet sámi ealáhusaid fágaoahppiortnega

361

362 • **Arktalaš eanandoallu**

363 Eanandoallu lea dehálaš go buvttada biebmogálvvuid, bisuha ássama ja dikšu
364 kultureanadagaid. Olgešbellodat dáhttu ahte eanandoallu buvttada biebmogálvvu eanemus
365 doaimmevaš ja ceavzilis vugiin, mas klimagássaidda luoitu lea nu unnán go vejolaš.

366 Olgešbellodat dáhttu ahte boanddat ožžot váldosisabođu dállobarggus. Go stuorit
367 biebmobuvttadeapmi lasiha sisabođu, de maid buvttaduvvo eambo biebmu.
368 Olgešbellodahkii lea dehálaš nannet boanddaid ekonomalaš vuođu arktalaš guovlluin.

- 369 • Nannet boandda iešheanalaš ealáhusdoallin dan bokte ahte boanddat ieža mearridit
370 eambo iežas opmodaga hárrái ja ožžot buoret vejolašvuođaid ovddidit ja
371 duohtandahkat iežaset strategiijaid
372 • Movttiidahttit dutkat birasustitlaš vejolašvuođaid biebmobuvttadeamis ja
373 oapmedoalus
374 • Movttiidahttit dasa ahte arktalaš eanandoallu ovdána turismmain vai ealáhusa
375 ekonomiiija nanosmuvvá

376 **Guolástus ja mearrabiebmoeláhus**

377 Guolástus ja mearrabiebmoeláhus leat boahttevuođas daid deháleamos ealáhusaid gaskkas
378 Norggas. Ceavzilis ovdáneapmi dáin surggiin addá gánnáhahtti bargosajiid juohke sajies
379 riikkas.

380 Norggas ferte guolástus váldit vuhtii mearrasámi árbevieruid. Mearrasámi njuorjobivdu ferte
381 šaddat lobálažžan vai guolli bohtá fas vuonaide. Árbevirolaš njuorjonáhkebiktasiid
382 geavaheapmi addá ođđa árvoháhkama mearrasámi guovlluide ja dasa lassin váldá vuhtii
383 birra.

384 Lotnolasealáhusat fertejit leat guovddážis. Ressursahálddašeami ferte guorahallat vai
385 báikkálaš árvoháhkkan lassána.

386

387 **Areála ja biras**

388 Olgešbellodaga ulbmil lea luonddu guođđit boahtte buolvvaide unnimusat seammá buori
389 dásis go dál. Ealáhusaide ja ássamii lea dehálaš ahte olbmot besset luonddu ávkkástallat
390 ceavzilis vuogi mielde. Dát guoská áinnas olmuide sámi ássanguovlluin. Olgešbellodat
391 oaivvilda ahte báikkálaš olbmot galget beassat báikkálaš ressursaid geavahit ávkin.

392 Luondduressursain mat leat gáddeeatnamis, lea stuora ovdánanvejolašvuohta.
393 Luondduressursaid geavaheapmi ja ovddideapmi ferte leat ceavzil ja báikkálaš ovdáneapmi
394 ferte leat ulbmil, ja berre eanemus lágis hálddašuvvot báikkálaččat. Geabbilis
395 areálapolitihkka mas báikkálaš välljenvejolašvuohta lea stuoris, nanne ovdáneami siseatnan-
396 ja riddoregiovnain.

397 Finnmárkoopmodaga ásaheapmi lea addán lassi vejolašvuođa ávkkástallat ressursaid nu
398 ahte árvoháhkkan mii lea, bissu Finnmárkkus eambo go ovdal.

399 Deháleamos lea bargat nu ahte sihkkarastá internašuvnnalaš geatnegahtti šiehtadusaid
400 maiguin sáhhtá goahcat dálkkádatrievdamiid maid olbmot leat daguhan.

401 **Innovašuvdna davviguovlluin**

402

403 Olgešbellodat ovddida davviguovlluid mat leat min deháleamos olgoriikapolitihkalaš
404 beroštussuorgi ja háhká innovašuvnna ja ceavzilis bargosajiid davvin.

405

406 Davviguovlu lea Norgga deháleamos olgoriikapolitihkalaš beroštusguovlu. Golmma davimus
407 fylkkas leat olu luondduressursat, ja guovlu ferte ovddiduvvot nu ahte šaddá Norgga
408 eanemus ođasmahtti regiovdnan. Davviguovlu galgá dovdojuvvot das ahte lea stáđis guovlu,
409 lea innovašuvdna ja bargguid háhkkan.

410

411 Davviguovlopolitihkas lea sáhka buori ja ollislaš regiovdnapolitihkas.
412 Innovašuvdna ja ovdáneapmi galgá dahkkot birasustitlaš, sosialá ja ekonomalaš
413 ceavzilvuođain. Mihttu lea sihkkarastit našunála árvoháhkama ja maid doalahit dárú
414 iehččanas mearridanválliddi.

415 Internašuvnnalaš bargu, olmos- olmui- ovttasbargu, regiovnalaš perspektiiva ja
416 álgoálbmotvuoigatvuođaid dikšun leat erenoamáš mávssolaččat davviguovlluid
417 ovddideamis.

418

419 **Olgešbellodat dáhttu:**

420 • Ahte Norga livččii njunnošis arktalaš našuvdnan innovašuvnna ja ressursahálddašeami
421 dáfus sihke nannámis ja mearas.

422 • Ahte álgoálbmogat davviguovllus ožžot buori vejolašvuođa ovttasbargat ja
423 ovttasdoaimmat iežaset báikkálaš servodagaid ja kultuvrraid ovddideamis

- 424 • Máhttu guhtet guimmiid kultuvrralaš duogážis lea vuodđun buoret ovttasbargui
425 • Ráhkadit oktasaš našunála strategii ja mas hukse struktuvrraid ja nannejumi
426 davviguovlluin. Ulbmil lea našunála ovdáneapmi ja bargosajiid háhkan davvin
427 • Ahte davviguovlu lea ráfálaš ja stáđis regiovdna. Dan sihkkarastá internašuvnnalaš
428 ovttasbargguin ja go siviila ja militára doaimmat leat guovllus.

429 **Ruoná nuppástus ja ceavzilis boahhtevuohta**

430
431 Olgešbellodat dáhttu ahte 2050 rádjái livččii Norga servodat mii luoitá unnán klimagássa
432 (lavutslippssamfunn)
433 Johtolatsuorgi galgá leat ollásii klimagássa luoittuid haga, ja Norga galgá leat ovddasmanni
434 riika ođasmuvvi energii ja dáfus.
435
436 Olgešbellodaga ideologalaš vuolggasadji lea hálddašnovddasvástádus. Mii fertet
437 eananjorbadasa, maid oaččuimet min máttuin, guođđit boahhte buolvvaide unnimusat
438 seammá buori dásis go dál. Dálkkádathástatus lea dán áiggi okta dain stuorámuš hástatusain.
439 Dát guoská maid sámi servodagaide ja áinnas vuodđoealáhusat dárbbášit stáđis
440 dálkkádagaid, omd. boazodoallu.
441 Sámi suohkanat ja sámi báikegottit fertet leat aktiivvalaččat mielde dálkkádatrahčamis vai
442 Norga bastá nuppástuhtit ja šaddat servodahkan mas lea unnán klimagássaluoitu. Almmolaš
443 sisaoastinfápmu ja njuolggadusat leat dehálaš váikkuhangaskaoamit ovddidit
444 birasteknologiija ja geavahišgoahhtit birasustitlaš čovdosiid. Olgešbellodat dáhttu maid
445 gáibádusaid bidjat ja ásahit doaimmabijuid mat dahket ahte gávpot- ja
446 báikegoddeovdáneapmi suohkaniin šaddá birasustitlaš.